



คู่มือปฏิบัติงาน (Work Manual)

การติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษและการบังคับใช้กฎหมาย

กองตรวจมลพิษ กรมควบคุมมลพิษ

มีนาคม ๒๕๖๗

๑. หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายหลักว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการควบคุมมลพิษ โดยมีหลักการควบคุมมลพิษที่สำคัญ คือ การกำหนดประเภทของแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการระบายมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อม ตามมาตรา ๖๔ กำหนดให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ ซึ่งแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบการระบายมลพิษและบังคับใช้กฎหมายกับแหล่งกำเนิดมลพิษ เพื่อควบคุมการระบายมลพิษให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

กองตรวจมลพิษ กรมควบคุมมลพิษ ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจตรวจสอบและบังคับการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษ จึงได้จัดทำคู่มือปฏิบัติงานการติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงานตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายสำหรับเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ กองตรวจมลพิษ กรมควบคุมมลพิษ สามารถปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกัน

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ ของกองตรวจมลพิษ กรมควบคุมมลพิษ ในการติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษและการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕

๓. ขอบเขต

คู่มือปฏิบัติงานนี้ ครอบคลุมขั้นตอนการดำเนินการตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และการดำเนินการทางปกครองกรณีแหล่งกำเนิดมลพิษฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามของกองตรวจมลพิษ กรมควบคุมมลพิษ

๔. คำจำกัดความ

การติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษและการบังคับการตามกฎหมาย หมายถึง การติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษที่ถูกควบคุมการระบายมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้มีการระบายมลพิษเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

๕. หน้าที่ความรับผิดชอบ

อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ หรือผู้ได้รับมอบอำนาจ เป็นผู้อนุมัติให้มีการดำเนินการเพื่อบังคับการตามกฎหมาย และลงนามในหนังสือแจ้งสิทธิโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐาน รวมถึงหนังสือคำสั่งทางปกครอง

ผู้อำนวยการกองตรวจมลพิษ กรมควบคุมมลพิษ เป็นผู้อนุมัติแผนการตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษประจำปี และพิจารณาผลการติดตามตรวจสอบ

ส่วนแผนงานและประเมินผล กองตรวจมลพิษ กรมควบคุมมลพิษ เป็นผู้จัดทำแผนการตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษประจำปี ติดตามตรวจสอบตามแผน ประเมินผลการตรวจสอบและสรุปผลเสนอผู้อำนวยการกองตรวจมลพิษ และเสนอรายงานผลการดำเนินงานติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษ และการบังคับการตามกฎหมายให้อธิบดีกรมควบคุมมลพิษรับทราบ

ศูนย์ปฏิบัติการวิเคราะห์มลพิษและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ เป็นผู้ตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างทางห้องปฏิบัติการ

กองกฎหมาย กรมควบคุมมลพิษ เป็นผู้ดำเนินการมาตรการบังคับทางปกครองในการออกคำสั่งปรับ กรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง

๖. วิธีการและแผนผังขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Procedure)

ระยะเวลา	ผู้บริหารของกรม	กองตรวจมลพิษ	ศูนย์ปฏิบัติการวิเคราะห์มลพิษและสิ่งแวดล้อม	กองกฎหมาย
		<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;">ตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมมา</div> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="border: 1px dashed black; padding: 2px;">ไม่มีระบบบำบัดมลพิษ</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">มีระบบบำบัดมลพิษ</div> </div> <p style="text-align: right; margin-right: 20px;">เก็บตัวอย่าง/ตรวจวัดมลพิษ</p>		
๑๕ วัน			<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">วิเคราะห์ตัวอย่าง และรายงานผล</div>	
๑๐ วันทำการ	<p>ไม่เห็นชอบ</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 80%;">ประเมินผลการตรวจสอบ และสรุปข้อเท็จจริง</div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 40%;"> <p>ผอ.กตพ. พิจารณา เห็นชอบผลการ ตรวจสอบ</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 40%;"> <p>รายงานผล การปฏิบัติตาม กฎหมาย</p> </div> </div> <p style="text-align: center; margin-top: 5px;">ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย</p> <p style="text-align: center; margin-top: 5px;">ปฏิบัติตามกฎหมาย</p> <div style="border: 1px solid black; border-radius: 15px; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 60%;">แจ้งผลการตรวจสอบ ยุติเรื่อง/บันทึกข้อมูล</div> <p style="text-align: center; margin-top: 10px;">เห็นด้วย</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 80%;">แจ้งสิทธิ์โต้แย้งและแสดงหลักฐาน</div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 5px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">จคพ. พิจารณา</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">โต้แย้ง</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">ไม่ได้แย้ง</div> </div>			
		<p>ไม่เห็นด้วย</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 80%;">ดำเนินการทางปกครอง (ออกคำสั่ง)</div>		
๑๐ วันทำการ		<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 80%;"> <p>จคพ. พิจารณาแผนและ แจ้งผลการพิจารณา</p> </div> <p style="text-align: center; margin-top: 5px;">ขอขยายเวลา</p> <p style="text-align: center; margin-top: 5px;">ไม่ขอขยาย</p>		
๑๐ วันทำการ		<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 80%;"> <p>แจ้งกำหนดครบเวลา/กม. แจ้งให้ตรวจสอบใหม่</p> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 40%;"> <p>ติดตามการปฏิบัติตามคำสั่ง (ครบกำหนดคำสั่ง/ครบกำหนดขยายระยะเวลา เก็บน้ำทิ้งใหม่/ครบกำหนดดูแล)</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 40%;"> <p>ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง</p> </div> </div> <p style="text-align: center; margin-top: 5px;">ปฏิบัติตามคำสั่ง</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 80%;">แจ้งผลการตรวจสอบ ยุติกระบวนการทางปกครอง/บันทึกข้อมูล</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 80%;">ดำเนินการมาตรฐานการบังคับทางปกครอง</div>	

๗. รายละเอียดและระยะเวลาการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	ขั้นตอน	ระยะเวลา	รายละเอียดงาน	มาตรฐานคุณภาพงาน	ผู้รับผิดชอบ
๑			<p>วางแผนการตรวจสอบ ศึกษารวบรวมข้อมูล จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือ พาหนะ และเข้าตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษตามแผน</p> <p>กรณี แหล่งกำเนิดมลพิษไม่มีระบบบำบัดมลพิษ จคพ. ต้องจัดทำหนังสือแจ้งสิทธิโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐาน ภายใน ๑๕ วันทำการ เพื่อให้แหล่งกำเนิดมลพิษทราบข้อเท็จจริง ก่อนดำเนินมาตรการทางปกครองตามอำนาจหน้าที่</p>	<p>ข้อมูลที่ต้องศึกษา ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลแหล่งกำเนิดมลพิษ ประเภทที่ต้องตรวจสอบ ข้อมูลแหล่งกำเนิดมลพิษ เช่น กระบวนการผลิต ขั้นตอนก่อนมลพิษ ประเภทมลพิษ วิธีการควบคุม ประวัติการปฏิบัติตามกฎหมาย ประวัติ การร้องเรียน เป็นต้น <p>ข้อมูลที่ต้องตรวจสอบ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลการประกอบกิจการทั่วไป ใบอนุญาตประกอบกิจการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติตาม การจัดการมลพิษ หนังสือคำสั่งการของส่วนราชการสภาพการปฏิบัติตามกฎหมาย 	กองตรวจมลพิษ
๒		๑๕ วัน	<p>กรณีไม่ดำเนินการตามมาตรา ๘๐ เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษต้องดำเนินคดีอาญากับเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ</p> <p>- จัดทำหนังสือแสดงความยินยอมเสนอเรื่องเข้าสู่การเปรียบเทียบปรับ</p> <p>กรณีไม่ยินยอม ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษดำเนินคดีตาม ป.วิ อาญาต่อไป</p> <p>กรณียินยอม ดำเนินการตามประกาศ ทส. เรื่อง คณะกรรมการเปรียบเทียบและวิธีพิจารณาของ คณะกรรมการเปรียบเทียบตามกฎหมายว่าด้วย ดารสิ่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕</p>	<ul style="list-style-type: none"> การกำหนดจุดเก็บตัวอย่างน้ำ ตามประกาศคณะกรรมการควบคุมมลพิษ เรื่อง การคิดคำนวณพื้นที่ใช้สอย จำนวนอาคาร และจำนวนห้องของอาคารหรือกลุ่มของอาคาร วิธีการเก็บตัวอย่างน้ำ การดำเนินการตามมาตรา ๘๐ และกฎกระทรวง <ul style="list-style-type: none"> แบบบันทึกรายละเอียดของสถิติและข้อมูลซึ่งแสดงผลการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสีย ของแหล่งกำเนิดมลพิษ (แบบ ทส. ๑) รายงานสรุปผลการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสีย (แบบ ทส. ๒) 	กองตรวจมลพิษ
	วิเคราะห์ตัวอย่างและรายงานผล		ทำการวิเคราะห์ผลทางห้องปฏิบัติการ กรณีมีการเก็บตัวอย่างและจัดส่งศูนย์ปฏิบัติการวิเคราะห์มลพิษและสิ่งแวดล้อม	การวิเคราะห์ตัวอย่างเป็นไปตามมาตรฐานสากล	ศูนย์ปฏิบัติการวิเคราะห์มลพิษและสิ่งแวดล้อม

๗. รายละเอียดและระยะเวลาการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	ขั้นตอน	ระยะเวลา	รายละเอียดงาน	มาตรฐานคุณภาพงาน	ผู้รับผิดชอบ
๓		๑๐ วันทำการ	ประเมินผลการตรวจสอบและสรุปรายงานข้อเท็จจริง กรณี ปฏิบัติตามกฎหมาย (พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมฯ พ.ศ. ๒๕๓๕) ให้แจ้งผลการตรวจสอบให้แหล่งกำเนิดมลพิษทราบ ยุติเรื่อง และบันทึกข้อมูลในระบบกรณี ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ให้ออกคำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ จัดให้มีระบบบำบัดมลพิษ หรือปรับปรุงแก้ไข	รายงานผลการตรวจสอบ อย่างน้อยต้องประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลทั่วไป ข้อเท็จจริง ข้อพิจารณาด้านวิชาการ/ข้อกฎหมาย ความเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งการของผู้บริหารได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> ด้านข้อกฎหมาย ประกอบด้วย การออกคำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ จัดให้มีระบบบำบัดมลพิษ หรือจัดการปรับปรุง แก้ไข ควบคุมการระบายมลพิษให้เป็นไปตามมาตรฐาน 	กองตรวจมลพิษ
			เสนอรายงานผลการตรวจสอบการออกคำสั่งเพื่อขอความเห็นชอบจากผู้บริหาร		กองตรวจมลพิษ
๔		๑๐ วันทำการ	ดำเนินการเพื่อบังคับใช้กฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ทำหนังสือแจ้งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ เพื่อรับทราบข้อเท็จจริง และสิทธิในการโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน ภายในระยะเวลาอันควร จัดทำความเห็นเสนอ อคพ. พิจารณา กรณีมีการโต้แย้งสิทธิ (ภายในระยะเวลา ๑๐ วันทำการ) จัดทำคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือ กรณีไม่ได้แย้งสิทธิ (ภายในระยะเวลา ๕ วันทำการ) จัดทำความเห็นเสนอ อคพ. พิจารณากรณีมีการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง ขอขยายระยะเวลา จคพ.พิจารณาแผนงานและระยะเวลาที่เห็นสมควร (ภายในระยะเวลา ๑๐ วันทำการ) 	กองตรวจมลพิษ

๗. รายละเอียดและระยะเวลาการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	ขั้นตอน	ระยะเวลา	รายละเอียดงาน	มาตรฐานคุณภาพงาน	ผู้รับผิดชอบ
๕	<p>ติดตามการปฏิบัติตามคำสั่ง (ครบทุเลาคำสั่งทางปกครอง/ขยายระยะเวลา/ การเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งใหม่ /ครบทุเลาทุเลา)</p> <p>ปฏิบัติตามคำสั่ง</p> <p>แจ้งผลการตรวจสอบ ยุติกระบวนการทางปกครอง /บันทึกข้อมูล</p> <p>แจ้งครบทุเลา/ กม. แจ้งให้ตรวจสอบใหม่</p> <p>ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง</p>	๑๐ วันทำการ	<p>ติดตามการปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง การเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งใหม่ และการตรวจติดตามภายหลังครบทุเลาทุเลาการบังคับทางปกครองตามมาตรา ๖๓/๒ พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติฯ</p> <p>กรณี แหล่งกำเนิดมลพิษปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองแล้ว ให้ยุติเรื่องและบันทึกข้อมูลลงระบบ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ให้ติดตามผลการปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง ถ้าไม่แก้ไข ส่งเรื่องให้กองกฎหมายดำเนินการมาตรการปรับทางปกครอง ตามมาตรา ๖๓/๒๑ แห่ง พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเพิ่มโดย พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎกระทรวงกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจกำหนดค่าปรับบังคับการ พ.ศ. ๒๕๖๒ 	กองตรวจมลพิษ
๖	<p>ใช้มาตรการบังคับทางปกครอง (ปรับรายวัน)</p> <p>แจ้งเตือนชำระค่าปรับ</p> <p>ยึดอายัดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาด</p> <p>ไม่ชำระ</p> <p>ชำระ</p> <p>ออกอุทธรณ์คำสั่งปรับ</p> <p>ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง</p>		<p>กรณี แหล่งกำเนิดมลพิษไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง ให้ดำเนินการปรับทางปกครอง</p>	<p>ดำเนินการให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองฯ ต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่มหรือให้ชำระค่าปรับทางปกครองตามจำนวนสมควรแก่เหตุ ตามมาตรา ๖๓/๒๑ แห่ง พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเพิ่มโดย พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งกรมควบคุมมลพิษ ได้กำหนดอัตราค่าปรับทางปกครอง โดยอาศัยอำนาจตามกฎกระทรวงกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจกำหนดค่าปรับบังคับการ พ.ศ. ๒๕๖๒</p>	กองกฎหมาย

๘. ระบบติดตามประเมิน

กำหนดให้ส่วนแผนงานและประเมินผล กองตรวจมลพิษ เป็นผู้รับผิดชอบติดตามประเมินผล และนำเสนอผลการดำเนินงานทุกเดือน

๙. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๙.๑ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และประกาศที่เกี่ยวข้อง

๙.๒ พระราชบัญญัติปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎกระทรวงกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจกำหนดค่าปรับบังคับการ พ.ศ. ๒๕๖๒

๑๐. คู่มือที่เกี่ยวข้อง

คู่มือการบังคับใช้กฎหมายกับแหล่งกำเนิดมลพิษ กรมควบคุมมลพิษ พ.ศ. ๒๕๖๓

๑๑. ความรู้ที่จำเป็นต้องมี/เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์

ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับกระบวนการการติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษและการบังคับการตามกฎหมาย ควรมีความรู้ต่อไปนี้

๑๑.๑ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และประกาศที่เกี่ยวข้อง

๑๑.๒ พระราชบัญญัติปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎกระทรวงกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจกำหนดค่าปรับบังคับการ พ.ศ. ๒๕๖๒

๑๑.๓ การตรวจวัด หรือเก็บตัวอย่างเพื่อประเมินปัญหามลพิษ เช่น เทคนิคการเก็บตัวอย่างน้ำและน้ำเสีย เทคนิคการตรวจวัด หรือเก็บตัวอย่างอากาศ และเทคนิคการตรวจวัดเสียงและความสั่นสะเทือน เป็นต้น

๑๑.๔ ความรู้ด้านเทคนิควิธีการ เกี่ยวกับการควบคุมการระบายมลพิษจากแหล่งกำเนิด